

szerző —, sokkal inkább a gazdasági, mint az élettani tényezőktől függ". Ez az állítás első hallásra furcsának tűnik, de Pierreville a hivatalos közleményekből vett statisztikai adatok tömegével támasztja alá. Összehasonlító vizsgálatnak veti alá a halálozási és betegségi százalékarány váltakozását a társadalom különböző osztályaiban s így bizonyítja be, hogy a gazdasági tényezők határozzák meg elsősorban a „népegészséget“, míg a biológiai tényezők csak másodsorban következnek.

Ebből rögtön levonhatjuk a következtetést, hogy szükségszerűleg elégtelen az a közegészségügyi akció, amely kizárólag az orvosi tevékenységre szoritkozik, csupán az élettani tényezőket veszi tekintetbe s nemcsak, hogy elhanyagolja, hanem igen gyakran tudomásul sem veszi a szociális tényezők létezését. A „halandósággal“ foglalkozó igen alapos fejezetben, miután előzőleg bebizonyította, hogy a születési arányszám alig csökkent, viszont az általános- és gyermek-halandóság növekedett, szerző „a túlnépesedés problémájának“ a halandóságra gyakorolt közvetlen befolyását tanulmányozza. A párisi hivatalos statisztika számadataival kimutatja, hogy a halálozási arányszám a gazdag kerületek 11/1000 számával szemben a szegény kerületekben ennek kétszeresére, 22,4-re emelkedik. A „városok és a falvak“ egészségének problémáját vizsgálva Pierreville rámutat arra, hogy a falusi lakosság „egészségességét“ állító közhittel szemben a gümőkór és a gyermek-halandóság falun magasabb, mint a városban. Itten olyan tényezők hatnak, amik részben közvetlenül (nyomor, piszok, egészségtelen lakás) részben pedig közvetve társadalmi jellegűek pl. alkoholizmus). Pierreville kimutatja, hogy a társadalomnak ezekkel a bajokkal szemben alkalmazott erőfeszítései miatt maradnak eredménytelenek: „Az orvosok csupán megállapítják ezeket a jelenségeket s meg sem kísérlik, hogy igazi és mély okokat feltárják... Ami pedig a kiküszöbölésükre irányuló erőfeszítéseket illeti, azok nem a baj okai, hanem az egyénknél való megnyilvánulása ellen irányulnak. Az emberiség legnagyobb betegségei, azok, amelyek a legpusztítóbbak, a társadalmi igazságtalanságokból származnak s leküzdésük csak a viszonyok megváltoztatásával képzelhető el.“ Pierreville rámutat arra is, hogy az „orvosi túltermelés“ jelszava mennyire hamis. Az orvosok, ha megfelelő anyagi eszközök állnának rendelkezésükre sokat tehetnének, de az igazi segítség alapfeltétele mégis az a „felismerés“, hogy valamely ország egészségügyi viszonyainak megjavulása nem közvetlenül az orvostudomány fejlesztése, hanem elsősorban a lakosság társadalmi és gazdasági helyzetének a megjavítása által érhető el.

Schmidt Ferenc

GAZDASÁGI KÉRDÉSEK

A SVÉD KONJUNKTURA

Másodszor jutott nemrég kormányra *Per Albin Hansson* szociáldemokrata vezér, a koalícióban levő agrárpárttól támogatva. Az első négyéves koalíciót olyan páratlan gazdasági fellendülés jellemezte, hogy a világ szociáldemokratái vágyódva és hivatkozón tekintenek Svédországra. Vajjon csakugyan a szociáldemokrata párt ügyes kormányzásának és sajátos módszereinek eredménye-e a mai svéd fellendülés? Hogy ezt a kérdést eldönthessük, vizsgáljuk meg ennek a fellendülésnek természetét és okait.

Tény az, hogy a svéd munkás fizetése magas. Egy 18 éves ipari

munkás átlagos órabére Kr. 1.24. Természetesen nem szabad ezt az összeget mechanikusan átszámítani, azt mondván, hogy 1 Korona egyenlő kb. Lei 50, tehát az órabér Lei 62. A svéd árak a romániaiaknak többszörösére rugnak. De az órabér vásárlóereje mindenképpen több az itteni órabéرنél, a svéd munkás életszínvonala magas. Az átlagos kőműves évi keresete Kr. 3.200, de akad kőműves, aki az adóhivatalban évi Kr. 11.000 keresetet vallott be. A bérek vásárlóereje — hála a szociáldemokrata uralomnak és a szakszervezetek erejének — 1929 óta 11 százalékkal emelkedett. De a kormánykoalícióban levő parasztságnak sincs oka panaszra, hiszen a kormány támogatja a belföldi agrártermékek árát és kiviteli prémiumokat ad. Svédország ma már nincsen annyira Dániára utalva agrártermékek dolgában, mint a múltban, hanem közel tart az önellátáshoz. Amellett azt sem szabad gondolnunk, hogy az agrárszubszenciók felborítják az államháztartás egyensúlyát. Hála a fellendülésnek, az állam pénzügyei tökéletesen rendben. Az állam bevételei felülmúlják a költségvetési előirányzatot, így a kincstárnak módjában van régebben kibocsátott kincstári váltóit visszaváltani. Az állam sorban felmondja különböző kölcsöneit — az egyiket nemrég, 14 évvel a lejárat előtt mondta fel —, a kölcsönöket pedig részben visszafizeti, részben pedig a nagy pénzbőségre való tekintettel alacsonyabb kamatlábú kölcsönre konvertálja. Hasonlóan jár el pl. Stockholm városa kölcsöneivel. Uszik egész Svédország a pénzben. A bankok nem szívesen fogadnak el betétre pénzt, hiszen hogy foglalkoztassák a pénzt, kinek adják a pénzt kölcsön, ami után valamelyes kamatot csak kell a betevőnek fizetniük? Az iparnak nincs szüksége bankkölcsönre, hiszen olyan nyereséggel dolgozik, hogy önmagát képes finanszírozni. Ami kevés kölcsön olykor konvertálás révén, olykor kibocsátásra kerül, azt rögtön lejegyzik. Svédországnak tényleg módjában volt a szeptemberi devalválásokból hasznot húzni, hiszen sv. frankban levő kölcsöneit — leértéktelenedett valutában számítva, tehát 30% hszonnal — visszafizette, míg a keleteurópai államoknak ez a nyeresége csak papíron áll fenn, mert nem volt módjukban előnyösen visszafizetni a kisebb aranyértékű kölcsönöket. Pedig azelőtt — t. i. a szociáldemokrata uralom előtt — Svédország adós ország volt, csak az utóbbi évek során vált hitelező országgá. Bár az ország kereskedelmi mérlege passzív (1935-ben ez a passzívsaldo Kr. 183 millió), ezt a passzívoldot bőségesen ellensúlyozza a fizetési mérleg aktív saldoja. Hála Svédország hitelező voltának, a külföldön kihelyezett tőkék kamatszolgálata, valamint egyéb láthatatlan bevételek révén (hajózás, stb.) Kr. 246 millió ömlött az országba, ami Kr. 63 millió aktív fizetési mérleget eredményezett. A helyzet annyira rózsás, hogy 1936-ra ezt az aktív saldot Kr. 100 millióra becsülik. A svéd Korona helyzete sem ad okot nyugtalanságra. Igaz ugyan, hogy a bankjegyforgalom az 1931. évi 594 millióról 853 millióra szökkent, de az aranyfedezet nemcsak, hogy megmaradt, hanem növekedett is az 1931. évi 39%-ról a mai 127 százalékra. Ugyancsak növekedett ez idő alatt a *Riksbank* betétkontója 121-ről 441 millió Kr.-ra. Az átlagos betétkamat 2-2.6%, míg a Riksbank visszleszámitolási kamatlábja 2.5%. Azonban annyi a magánbankok pénze, hogy szinte nincs is arra szükség, hogy a jegybank visszleszámitolási hitelt nyújtson. A bankok kihitelezései csökkennek, míg a betétek és a készpénzállományok emelkednek.

Ime, jól megy az államnak, de nem a magángazdaság rovására. Jól megy minden társadalmi osztálynak. Az évi átlagkereset Kr. 1.250, amit csak az angol Kr. 1500 és a svájci Kr. 1966 mul felül. (Ez az összeg nem a keresők átlagát mutatja, hanem a nemzeti jövedelem fejenkénti átlagát.) A válságnak régen túlhaladott 1932-es mélypontjához viszonyítva

a nemzeti jövedelem emelkedett 20 százalékkal. Sikerült P. A. Hanssonnak a válság mélypontja óta az árakat kb. ugyanezen a szinten tartani, tehát a keresők vásárlóereje jelentékenyen megnövekedett. Ezt bizonyítja számtalan fogyasztási ág megnövekedett forgalma, kezdve a megöszöröződött autóbehozattól az emelkedő kávéfogyasztásig, az élelmiszerfogyasztás növekedésétől az örvendező textilesekig. Többet vásárolnak a svédek, mint azelőtt, jólmegy a kereskedőknek is. Van ugyan valamelyes munkanélküliség, ez azonban pl. nyáron csak 7.9% volt, közöttük számos idénymunkás, aki a munkanélküliségély bevezetése előtt félretett keresetéből élt és nem is álmódott volna munkanélküli segélyről.

Boldog Svédország! Minden társadalmi osztálynak jól megy. Hát bebizonyították volna a szociáldemokraták, hogy van egy harmadik út is? És ha ez a munkás-paraszt koalíció olyan sikeres ottan, vajjon nem volna-e kivezető út a válságból más államoknak az ottani példa követése?

Ez utóbbi kérdésre eleve tagadó választ kell adnunk. A svéd konjunkturát az ország szerencsés gazdasági szerkezete és a külföldi körülmények összejátszása hozta létre, bár része volt benne egyes kormányzati intézkedéseknek is. A gazdasági szerkezetet pedig nem lehet lemásolni, a történelmi körülményeket nem lehet más ország számára megismételni.

Amikor a fontsterling 1931 őszen elhagyta az aranyalapot, a svéd Korona egyideig igyekezett tartani az aranyalapot, de a spekuláció okozta nagy aranyveszteség arra kényszerítette a Riksbankot, hogy az aranyalapot elhagyásával csatlakozzék a fontsterlinghez, hasonló mértékű devalváció útján. Még 1932-ig is azt olvashattuk Svédországról: *Das Land ohne Krise*. Azután jött 1932-ben *Ivar Kreuger* öngyikossága, amely az ország egész gazdasági rendszerét súlyosan megrendítette. De Svédország kibirta ezt a megrázkódtatást. Mindenekelőtt azért, mert az ország csatlakozott a sterling-clubhoz, amely magában foglalja — egyéb kisebb államoktól eltekintve — a brit világbirodalmat, a skandináv államokat, valamint Argentínát, amelyek devizájukat mind a fontsterlinghez igazítják. Azonban a sv. Kr. leértékelése ma 7 százalékkal nagyobb, mint a fontsterlingé, tehát Svédországnak valutapolitikai, illetve kiviteli versenyképessége van a sterling-club óriási területén belül is. Ehhez a kedvező körülményhez járult még a külföld fegyverkezési konjunkturája. Régi keletű a svéd ipar jó neve, ismeretes az egész világon a svéd gép, mint *Qualitaetsware*, márkás árú a svéd golyós csapágó, a telefonkészülék, tejszeparátor, a svéd acél és ágyú. A külföldi közvetlen és közvetett fegyverkezési konjunktúra következtében a svéd ipar fellendülésének mutatószámjait csak az orosz és japán mutatószámok mulják felül. Az előző, vagyis 1929. évi csúcspontot alapul véve 36% az ipari index emelkedése. Az ipar fontossága pedig Svédországban elsősorú. Igaz, hogy a 6.2 millió lakosságból csupán 32% ipari foglalkozású, míg 35% mezőgazdasági, de a nemzeti jövedelemnek csak 14%-a mezőgazdasági eredetű, míg 45% esik az iparra. A *Bofors* ágyúgyár 90%-ban külföldre dolgozik. A fémipari termelés két év alatt megduplázódott. Az említett *Bofors* cégnél pl. 1934-ben a megrendelések összege Kr. 26.9 millió volt, de 1936-ban már Kr. 81.7 millió. A *Grängesberg-ércek* megfelelő emelkedése 73%. Ezek kivitele is főleg a fegyverező országok felé irányul. A hajóépítő üzemek már két évre előre el vannak látva megrendeléssel és minden iparág annyira tulhalmozott munkával, hogy mind hosszabb terminusra vállalnak csak el szállításokat. Így mennek külföldre a fegyverkezési szállitmányok, az értük befelé ömlő pénz pedig belföldön vásárlóerőt teremt, növelve a belföldi piacot. Csoda-e, ha az

építkezési konjunktura kétszer akkora, mint 1929-ben? Szerencsés gazdasági alkatú ország ez, melynek területét 54%-ban erdő borítja. A fa- és fatermékkivitel, (celluloze, papiros, stb.) az egész kivitelnek 41 százaléka. A celluloze kivitele 2 év alatt megduplázódott, az 1937-es termelés 70%-a előre eladva. Finnország és Oroszország mögött Svédország harmadik helyen áll fakivitel dolgában. Amellett a svéd faárak, hála a fegyverező országok keresletének, az utóbbi időben dicséretesen emelkedtek (25-30%). Azelőtt Svédország külföldről hozott be mőselymet ma azonban a svéd erdők kihasználására egymásután épülnek az országban mőselyemgyárak, amelyek egyaránt foglalkoztatnak tőkét és munkát.

Ennek a helyzetnek vizsgálata megadja a helyzet veszélyeit is. Hogy mindenekelőtt a belföldi okokat vegyük szemügyre: a munkás-paraszt koalíció magas béreket és magas árakat eredményez. A parasztságnak érdeke a magas agrárár, viszont ez nem érdeke a munkásságnak. Ma a svéd agrártermékek ára nagyobb belföldön, mint külföldön, már csak azért is, mert a mezőgazdasági munkások októberben 20% béremelést kaptak, viszont éppen az ősszel emelkedtek egyes fontos cikkek árai 5%-kal (kenyér, vaj, margarin). Hogy a belföldi fogyasztópiacot ne csökkentsék a magas árak, megnyitották a kaput a külföldi, olcsóbb mezőgazdasági termékek előtt bizonyos mennyiségek számára, így előírt arány szerint keverik a drága belföldi búzát az olcsóbb külföldivel. Az árak azonban ma az egész világon emelkedőben vannak, hála a fegyverkezési és improduktív konjunkturáknak. Ez alól az emelkedés alól Svédország sem vonhatja ki magát. Egyelőre sikerült az áremelkedést megakadályozni. Mert bár a nagykereskedelmi árak az országban szintén emelkednek, a fogyasztót érintő kiskereskedelmi árak emelkedését egyelőre megakadályozta a hatalmas fogyasztási szövetkezetek nyomása a kiskereskedőkre. A svéd fogyasztási szövetkezetek az élelmiszerellátás 20%-át uralják. Az esetleges drágulásnak nemcsak a belföldi piac megszükülése volna a következménye, hanem a külföldi verseny hátrányos alakulása is. Bár ezidőszerint a helyzet még rózsás, már hosszabb ideje hallatszanak hangok, hogy a versenyképesség növelése céljából a Kr.-t újból kisebb mértékben kellene leértékelni.

Az események azt mutatják, hogy Prof. Cassel tévedett, mikor egy évvel ezelőtt kijelentette, hogy 1936-ban nem lesz svéd konjunktura. A konjunktura főoka a külföld fegyverkezése, ami nem szűnt meg, sőt fokozódott 1936-ban. Ez a sajnálatos körülmény az egész világon aggodalmat kelt, de Svédországnak jólétet jelent. Amíg tart a fegyverkezési láz, addig van svéd konjunktura, bár a belföldi béremelések esetleg veszélyeztetik ezt a konjunkturát. A lakosság azonban öröknek tartja a mai dus időket, nem tesz félre, a takarékpénztárak betétállománya csak a kamattal szaporodik. Valószínű, hogy esetleges dekonjunktura bekövetkeztével a kormány bőséges pénztartalékjait közmunkákra fogja felhasználni.

Igazat kell adunk Prof. Ohlin svéd közgazdásznak, aki ezt a konjunkturát valódinak nevezte. Míg ugyanis a német fegyverkezési konjunktura (valami minden más fegyverkezési fellendülés,) a fegyverező országnak csak terméketlen tőkebefektetést és tőkepusztítást jelent, addig a fegyverszállító Svédország reális értéket kap szállítmányaiért. A „valódi“ svéd konjunktura a maga svéd jólétével és az „ál“ német konjunktura a maga mind keservesebbé váló tömegnélkülözéseivel ugyanannak a jelenségnek két oldala. Hogy tehát meddig tart még ez a „valódi“ svéd konjunktura, az — a belföldi bér- és árpolitikától eltekintve — attól függ, meddig tart a külföld ál-konjunkturája. Annyiban, de csak

is annyiban érdeme a szociáldemokrata-paraszt szövetségének ez a konjunktura, amennyiben azt belső bér- és árpolitikájával előmozdította. De csak előmozdította, mert létre nem hozta. A „halál vámszedőinek“ csőséses tisztjét ép' úgy ellátta volna bármely nagytőkés kormány, mint a humanista demokrata P. A. Hansson. *Ádám Elek*

V I L Á G S Z E M L E

Madrid alatt tovább folyik az osztályok nagy csatája. A Francót támogató számos kis spanyol regresszív egyesületek és Mola tábornok carlistái belviszályukat felfüggesztve utolsó nagy rohamra indulnak a főváros ellen, miután jelentős számú olasz és német „önkéntes“ is érkezett táborukba. A Largo-kormány oldalán pedig sok francia és orosz küzd, de azért tulzás az angol munkáspárti Ellen Wilkonson javaslata az Ibériai-félszigetnek a spanyolok részéről való kiűritésére, hogy az egymással szemben álló nemzetközi erők a spanyolok nélkül intézzék el egymással számadásaikat. Minthogy Franco gyarmati hadserege a gyors döntést nem tudta kierőszakolni, egyre nagyobb valószínűséget nyer, hogy a vég-ső győzelem mégis a népkormány oldalára szegődik.

A Manzanares partján már lángrobbanó nemzetközi gyúanyag tovább halmozódik és a háborús készülődések teljes nyíltsággal folynak. Németországban új törvények halmaza készült el a hadikészülődés folyamánnyaként, így az új adó- és vámemelések (utóbbiak a benzinnél és benzolnál autarchiás szempontokból), melyek a felvonulási utak kiépítésének anyagi fedezetére kellettek, a turzási jog nacionalizálása szükség esetén, stb. A legutóbbi statisztika szerint a hadi autarchia útján újabb lépések történtek: kenyér magvakból 140 ezer tonnával termelt több, mint 1935-ben, burgonyából 4.7 millió, a sertés állomány 3.2 millió darabban emelkedett s növekedett a szarvasmarha állomány is. A mezőgazdasági termékek eladásából származó bevételek az 1935-36. gazdasági évben kb. 500 millió márkával haladhatták meg az előző éviét. Míg mezőgazdaságilag az autarchiát szorgalmazzák, iparilag az export erőltetésével hajszolják a devizát, bár Schacht közel-keleti útjának külön mellék célja is volt: az ottani orosz piacok elhódítása. Érthető, ha a németeknek nemrég még leszerelést hirdető szomszédai is fegyverkeznek: Svájc három új hadfestbe szervezi haderejét; Dániában heves viták folynak Stauning és az őt támogató parasztpárt közt a véderő kiépítéséért; Belgiumban (ahol a flamand katolikus párt most a flamand nacionalistákkal és rexistákkal blokkba tömörült) engedtek a flamand követeléseknek és a hadsereg kettős szolgálati nyelvet kap a surlódások elsimitása miatt; Hollandiában Colijn-mint hadügyminiszter törvényjavaslatot nyújtott be az ujoncok számára 32 ezerre való felemeléséről, az egyéves kiképzési időről és a technikai felszerelés modernizálásáról.

A brit birodalom is készül... Mialatt Duff-Cooper hadügyminiszter az önkéntes jelentkezés elégtelen voltáról panaszkodik, Hoare megnyugtatta a közvéleményt, hogy a jövő háborújában a hadihajó továbbra is megőrzi fölényét a repülőgéppel szemben. Kanada csökkenti a lovasság létszámát, de emeli a tüzérségét és 26 új utászszázadot és 9 új hirtívő századot állít fel. Új-Zéland parlamenti elnöke kijelenti, hogy a haderő fejlesztését a lakosság csekély száma akadályozza és ezért új bevándorlási törvény szükséges. Ausztráliában Hughes volt miniszterelnök kifejti, hogy hazája a brit flotta védelmére már nem számíthat és ezért magá-